

Kantor, Robert

Opiniodawczy charakter Rady do spraw ekonomicznych w Kodeksie Jana Pawła II

Studia Teologiczne 28, 287-303

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. ROBERT KANTOR

OPINIODAWCZY CHARAKTER RADY DO SPRAW EKONOMICZNYCH W KODEKSIE JANA PAWŁA II

Treść: Wstęp; 1. Rady do spraw ekonomicznych w ogólności; 1.1. Zasada współodpowiedzialności; 1.2. Obowiązujące normy kanoniczne; 1.3. Ograniczenie władzy zarządcy; 2. Diecezjalna Rada do spraw ekonomicznych; 2.1. Normy ogólne; 2.2. Normy partykularne; 3. Rada do spraw ekonomicznych w parafii; 3.1. Normy ogólne; 3.2. Zadania; 3.3. Normy partykularne; 4. Inne rady do spraw ekonomicznych; Zakończenie.

Wstęp

Normy odnoszące się do dóbr materialnych w Kościele zmierzają do utworzenia takiego porządku społeczności kościelnej, „który – przyznając główne miejsce miłości, łasce i charyzmatom – jednocześnie ułatwiałby ich uporządkowany postęp w życiu czy to w społeczności kościelnej, czy to poszczególnych ludzi, którzy do niej należą”¹. Dlatego należy oczekiwać, że normy te utworzą nowe kanoniczne ustawodawstwo. Należy życzyć sobie by, tak jak tego chciał Jan Paweł II, „stało się ono skutecznym instrumentem, z którego pomocą Kościół będzie mógł się urzeczywistniać według ducha Soboru Watykańskiego II i coraz bardziej będzie się okazywał odpowiedni do zbawczego swego zadania, wykonywanego w tym świecie”².

1. Rady do spraw ekonomicznych w ogólności

Na wstępie zatrzymamy się nad niektórymi problemami dotyczącymi Rad ekonomicznych w ogólności, po to, aby lepiej zrozumieć niektóre kwestie bardziej szczegółowe, związane z występowaniem owych Rad czy to w diecezji, czy parafii, bądź w innych instytucjach mających osobowość prawną.

¹ JAN PAWEŁ II, Konstytucja Apostolska *Sacrae disciplinae leges*, w: Kodeks Prawa Kanonicznego, Pallotinum 1984, s. 13.

² *Tamże*.

1.1. Zasada współodpowiedzialności

W Kodeksie z 1983 roku istnieje nowa norma, która obowiązuje wszystkie osoby prawne w Kościele, zarówno publiczne jak i prywatne, do posiadania Rady do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, aby lepiej wypełniać funkcję administrowania³. Powyższa norma stoi u podstaw zasady współodpowiedzialności kościelnej. Sobór Watykański II zachęcił kapłanów, aby w zarządzaniu dobrami kościelnymi korzystali, na ile to jest możliwe, z pomocy biegłych świeckich⁴. Oprócz tego, Sobór wymieniając różne formy, w których może urzeczywistniać się aktywna rola świeckich w życiu i działalności Kościoła, wskazuje na to, że pomoc biegłych świeckich w administrowaniu dobrami może stać się przez to skuteczniejsza⁵. Z drugiej strony Dyrektorium o pasterskiej posłudze Biskupów *Ecclesiae imago* wymieniając podstawowe kryteria przy administrowaniu dobrami diecezjalnymi wspomina o kryterium wspólnotowości i zaznacza, że współpraca i współodpowiedzialność w tej dziedzinie spoczywają na biskupach, kapłanach i wszystkich wiernych według możliwości każdego z nich⁶. Dyrektorium zaznacza, że biskup przy tworzeniu Rad ekonomicznych w diecezji, parafiach i innych instytucjach powinien mieć na uwadze, by w skład tychże rad wchodził oprócz kapłanów również osoby świeckie, biegłe w administrowaniu dobrami doczesnymi, odznaczające się uczciwością, miłością Kościoła i charakteryzujące się postawą apostołską⁷. Wreszcie rady do spraw ekonomicznych pojawiają się w Kodeksie jako narzędzie, w którym konkretyzuje się udział wiernych w misji Kościoła⁸.

1.2. Obowiązujące normy kanoniczne

W myśl kan. 1279 § 1 „Zarząd dóbr kościelnych należy do tego, kto bezpośrednio kieruje osobą, do której dobra należą, chyba że co innego posta-

³ Por. kan. 1280 KPK.

⁴ Por. *Presbyterorum ordinis*, n. 17, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Pallotinum 1986, s. 511-512.

⁵ Por. *Apostolicam actuositatem*, n. 10, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Pallotinum 1986, s. 388.

⁶ Kongregacja do Spraw Biskupów, Dyrektorium dotyczące posługi duszpasterskiej Biskupów *Ecclesiae imago* (22 lutego 1973), nn. 133 i 134b, tekst polski w: PPK, t. VI, z. 1, s. 189-191.

⁷ Por. tamże, n. 135. Postulat taki wyraża również Sobór Watykański II, *Presbyterorum ordinis*, n. 17.

⁸ Por. kan. 208, 213 § 3, 222 § 1.

nawiają prawo partykularne, statuty lub prawny zwyczaj, przy zachowaniu prawa ordynariusza do interweniowania w wypadku zaniedbań zarządcy”. Kanon następny wyjaśnia, że „każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, którzy mają wspierać zarządcę w wypełnianiu jego zadań, zgodnie ze statutami”. Jest to nowa norma, której nie było przed Kodeksem z 1983 roku. Norma ta nie znajdowała się nawet w Schemacie z 1977 roku. Propozycja powyższego kanonu została przedłożona przez jednego z konsultantów 12 listopada 1979 roku⁹. Najpierw zaproponowano nazwę Rada administracyjna, ale później zmieniono ją na radę do spraw ekonomicznych. Jest ona obligatoryjna dla wszystkich publicznych lub prywatnych osób prawnych¹⁰.

Rada do spraw ekonomicznych jest postrzegana jako *coetus* i powinna liczyć minimum trzech członków¹¹. Różnica między Radą złożoną z trzech członków i Radą z dwoma doradcami, jako wyjątek, ma swoje istotne znaczenie. Jeśli chodzi o opinię lub zgodę Rady do spraw ekonomicznych, zarządca powinien, zgodnie z przepisami prawa, zwołać Radę w myśl kan. 166¹², chyba że w przypadku uzyskanie porady inaczej zastrzega prawo partykularne lub własne. Aby zarządca mógł ważnie realizować proponowane akty potrzebuje zgody większości bezwzględnej wszystkich obecnych lub wysłuchania rady wszystkich¹³. W Radzie do spraw ekonomicznych zarządca przyjmuje funkcję przełożonego. Według autentycznej interpretacji, przełożony nie ma prawa głosu, jeżeli do zrealizowania konkretnego aktu

⁹ Por. *Communicationes* 12 (1980) 415-416.

¹⁰ Por. L. de ECHEVERRIA, *Código de Derecho Canónico, Edición bilingüe comentada*, Madrid 1993, Komentarz do kan. 1280, s. 608; V de Paolis, *I beni temporalni della Chiesa*, Bologna 1995, s. 163. Są tacy, którzy utrzymują, że powyższa norma nie dotyczy prywatnych osób prawnych, ponieważ kan. 1280 nie mówi tego wprost, tak jak wymaga tego kan. 1257 § 2, mówiąc, że „dobra doczesne prywatnej osoby prawnej rządzą się prywatnymi statutami a nie tymi kanonami, chyba że jest wyraźnie inaczej zaznaczone”. Taką interpretację przyjmuje m.in. J. C. PERISSET, *Les biens temporales de l'Église*, Fribourg 1996, s.156.

¹¹ Por. kan. 115 § 2; 492 § 1.

¹² Kan. 166 „Przewodniczący kolegium lub zespołu winien zwołać wszystkich należących do kolegium lub zespołu. Wezwanie zaś, gdy ma być osobiste, jest ważne, jeżeli zostało dokonane w miejscu stałego lub tymczasowego zamieszkania lub w miejscu pobytu. Jeżeli ktoś z tych, których należy wezwać, został pominięty i dlatego był nieobecny, wybór jest ważny, jednakże na jego wniosek, ale po udowodnieniu pominięcia i nieobecności winien być unieważniony przez kompetentną władzę, nawet po zatwierdzeniu wyboru, jeśli prawnie stwierdzono, że rekurs został przesłany przynajmniej w trzy dni od otrzymania wiadomości o wyborach. Jeśli pominięto więcej niż jedną trzecią wyborców, wybór z mocy samego prawa jest nieważny, chyba że wszyscy pominięci rzeczywiście wzięli udział w głosowaniu”.

¹³ Kan. 127.

potrzebuje uzyskania rady lub zgody kolegium bądź zespołu osób¹⁴. Podczas posiedzenia Rady do spraw ekonomicznych zarządca wyraża swoje zdanie ale nie głośuje. W przypadku gdy osoba prawna zamiast Rady do spraw ekonomicznych posiada dwóch doradców, norma, która obowiązuje w przypadku kiedy zarządca musi prosić o radę jest inna: „jeśli jest wymagana zgoda, akt przełożonego jest nieważny bez zwrócenia się o wyrażenie zgody przez te osoby albo podjęty wbrew ich zdaniu lub któregoś z nich; jeżeli jest wymagana rada, nieważny jest akt przełożonego bez wysłuchania zdania tych osób. Wprawdzie przełożony nie ma żadnego obowiązku pójść za ich zdaniem, chociażby było zgodne, jednakże bez przeważającego powodu – przez siebie ocenianego – nie powinien odstępować od wyrażonego przez nich zdania, zwłaszcza gdy jest zgodne. jest wymagana zgoda”¹⁵. Prawodawca stwierdza, że „wszyscy, których zgoda lub rada jest wymagana, zobowiązani są szczerze wyrazić swoje stanowisko, a także, gdy domaga się tego ważność sprawy, pilnie zachować tajemnicę. Ten obowiązek może być urgowany przez przełożonego”¹⁶.

Mając na uwadze powyższe uwagi ogólne należy stwierdzić, że każda publiczna lub prywatna osoba prawna układając swoje statuty powinna mieć na uwadze czy będzie miała Radę do spraw ekonomicznych czy tylko dwóch doradców, którzy będą pomagać zarządcy. W statutach powinny być także zdefiniowane zadania każdej Rady do spraw ekonomicznych lub doradców mając zawsze na uwadze normy ogólne.

Rzeczą niezwykle istotną jest, aby autorytet, który zatwierdza statuty nowej publicznej lub prywatnej osoby prawnej zweryfikował czy przedstawiają one w sposób jasny funkcjonowanie Rady do spraw ekonomicznych, a w przypadku jej braku – jej doradców.

1.3. Ograniczenie władzy zarządcy

Rady do spraw ekonomicznych pełnią funkcje wyłącznie konsultacyjne. Zrozumienie tego wydaje się trudne zwarzywszy na mentalność prawa cywilnego gdzie rady, które uczestniczą w zarządzaniu dóbr pełnią niekiedy funkcje wykonawcze. Aby zrozumieć taką osobliwość porządku kanonicznego musimy mieć na uwadze naturę Kościoła jako rzeczywistości

¹⁴ Papieska Komisja do Spraw Autentycznej Interpretacji Tekstów Kodeksu Prawa Kanonicznego, 15.V.1985, AAS 77 (1985) 771.

¹⁵ Kan. 127 §§ 1, 2.

¹⁶ Kan. 127 § 3.

bosko – ludzkiej, ziemskiej i nadprzyrodzonej. Jest to rzeczywistość złożona, ukonstytuowana przez element ludzki i boski¹⁷. Zasadniczym zadaniem Rad do spraw ekonomicznych jest szukanie wspólnych rozwiązań. Prawo powszechne obdarzyło diecezjalną Radę do spraw ekonomicznych pewnymi prawami, które ograniczają władzę biskupa diecezjalnego, który nie może realizować określonych aktów zarządzania bez uzyskania jej zgody. To samo możemy powiedzieć o normach i statutach innych niż diecezjalne Rady do spraw ekonomicznych. Może wydawać się to dziwne, mając na uwadze fakt, że biskupowi diecezjalnemu przysługuje w swojej diecezji władza zwyczajna, własna i bezpośrednia do wykonywania urzędu pasterskiego, oraz fakt, że Rada do spraw ekonomicznych może składać się głównie z osób świeckich. Biskup, który posiada pełnię sakramentu święceń, poddaje się w wykonywaniu swojej władzy decyzjom grupy, w której większość członków otrzymała charakter odcisnięty przez sakramenty chrztu i bierzmowania¹⁸.

Spod władzy biskupa diecezjalnego wyłączone są w pierwszym rzędzie te sprawy, które na mocy prawa lub dekretu papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej. Poza tym, Ojciec Święty jest zarządcą i szafarzem wszystkich dóbr kościelnych na mocy prymatu rządzenia¹⁹. Z tego powodu przysługuje mu prawo, aby konkretne osoby (członkowie Rad do spraw ekonomicznych) pomagały biskupowi diecezjalnemu w zarządzaniu dobrami diecezjalnymi. Wypada przy tym postawić pytanie, dlaczego w tym wypadku uzależnia się biskupa diecezjalnego od zgody lub opinii nie jednego ale dwóch organów: kolegium konsultorów (w skład którego wchodzi wyłącznie kapłani) oraz Rady do spraw ekonomicznych (złożonej także z osób świeckich). Odpowiedź na to pytanie uzyskamy, gdy bacznie przyjrzymy się specyfice każdego z tych organizmów. Kolegium konsultorów złożone z grupy kapłanów wybranych przez biskupa spośród członków rady kapłańskiej zapewnia właściwą kompetencję współpracowników biskupa w rządzeniu diecezją. Z kolei Rada do spraw ekonomicznych, złożona z ekspertów w materii ekonomicznej, zapewnia profesjonalizm i doświadczenie w tej materii.

¹⁷ Por. *Lumen gentium*, n. 8, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Pallotinum 1986, s. 111.

¹⁸ Por. kan. 381 § 1.

¹⁹ Por. kan. 1273.

Może się zdarzyć, że w niektórych przypadkach, opinia wyżej wymienionych instytucji może się różnić a niekiedy może być nawet przeciwstawna. W takiej sytuacji biskup diecezjalny powinien zarządzić takiej sytuacji przez wspólne zebranie, na którym będzie dążył do zbliżenia obydwu stanowisk.

2. Diecezjalna Rada do spraw ekonomicznych

Instytucja diecezjalnej Rady do spraw ekonomicznych nie jest zupełnie nowa w Kodeksie z 1983 r. mimo faktu, że w projekcie z 1971 r. każdy z kanonów, który obejmował tą tematykę był przedstawiany jako „*novus*”²⁰. Prototyp Rady do spraw ekonomicznych znajdujemy w Radzie administracyjnej, obligatoryjnej dla każdej diecezji, przepisanej Kodeksem z 1917 r. W skład takiej rady wchodził: biskup Ordynariusz oraz dwóch lub więcej członków wybranych przez biskupa po wysłuchaniu kapituły katedralnej²¹. Biskup potrzebował zgody²² lub opinii²³ Rady administracyjnej do realizacji konkretnych aktów administracyjnych. Już na początku prac Komisji kodyfikacyjnej zaproponowano utworzenie dwóch organów: Rady do spraw ekonomicznych oraz powołanie urzędu ekonomy. Rada ekonomiczna miałaby, pod przewodnictwem biskupa, funkcję kierowniczą w zarządzaniu dobrami diecezjalnymi, natomiast ekonomowi przysługiwałaby funkcja wykonawcza, według ustaleń Rady. Na sesji roboczej 16 IV 1980 r. zaproponowane teksty weszły bez większych zmian do nowego Kodeksu²⁴.

Zanim przejdziemy do analizy obecnie obowiązujących norm dotyczących Rady do spraw ekonomicznych wypadałoby wspomnieć kilka słów o urzędzie ekonomy diecezjalnego. Biskup diecezjalny powinien ustanowić w swojej diecezji ekonomy po wysłuchaniu Rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów. Kandydat na ekonomy winien odznaczać się biegłością w sprawach gospodarczych oraz prawością. Biskup mianuje ekonomy na pięć lat. Po upływie kadencji może być mianowany na kolejne pięciolecie. Podczas trwania kadencji biskup nie powinien go usuwać bez

²⁰ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonnum Libri II de Populo Dei* (reservatum), Typis Polyglotis Vaticanis 1977, kan. 306, 307, ss. 123-124.

²¹ Por. kan. 1520 KPK 1917.

²² Kan. 1532 § 3; 1533; 1538 § 1; 1539 § 2; 1541 §2 1-2; 1542 § 1 KPK 1917.

²³ Kan. 1532 § 2; 1533; 1538 § 1; 1541 § 2, 3°; 1542 § 1; 1547 KPK 1917.

²⁴ Por. *Communicationes* 5 (1973) 228-229; *Communicationes* 9 (1977) 255; *Communicationes* 13 (1981) 126-128, razem z kan. 492-494.

ważnej przyczyny, którą sam ocenia i bez wysłuchaniu zdania kolegium konsultorów oraz Rady do spraw ekonomicznych²⁵. Do zadań ekonomy należy administrowanie pod władzą biskupa dobrami doczesnymi diecezji w sposób określony przez Radę do spraw ekonomicznych; pokrywać wydatki, które biskup lub wyznaczone przez niego osoby zgodnie z prawem poleciły dokonać; przedstawić pod koniec roku Radzie do spraw ekonomicznych wykazu przychodów i rozchodów²⁶. Oprócz tego biskup diecezjalny może zlecić ekonomowi inne funkcje, jak np. nadzór wszystkich dóbr należących do podległych mu publicznych osób prawnych oraz do zarządzania dobrami publicznej osoby prawnej, która z prawa, przepisów fundacyjnych lub własnych statutów, nie posiada władzy zarządzania²⁷.

2.1. Normy ogólne

Normy ogólne dotyczące utworzenia, członków i zadań diecezjalnej Rady do spraw ekonomicznych są krótkie. Uzupełniają je normy partykularne.

2.1.1. Utworzenie

Rada do spraw ekonomicznych powinna być utworzona w każdej diecezji przez biskupa diecezjalnego, który jej przewodzi osobiście lub przez delegata. Delegatem może być osoba świecka²⁸. Biskup przewodniczy Radzie ale nie jest jej członkiem. Jako przełożony nie może głosować. To samo można powiedzieć o delegacie, który go zastępuje. W przypadku diecezji nie jest możliwe zastąpienie Rady do spraw ekonomicznych dwoma doradcami²⁹.

2.1.2. Członkowie

Diecezjalnej Radzie do spraw ekonomicznych przewodniczy biskup diecezjalny lub jego delegat. Pozostali członkowie w liczbie co najmniej trzech są wybierani w sposób wolny przez biskupa diecezjalnego. Norma powszechna wymaga od członków Rady do spraw ekonomicznych dwóch

²⁵ Por. kan. 494 §§ 1-2.

²⁶ Por. kan. 494 §§ 3-4.

²⁷ Por. kan. 1276 § 1; 1279 § 2.

²⁸ Por. kan. 150. Por. także F. COCOPALMEIRO, *Komentarz do kan.* 492, w: A. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRIGUEZ-OCAÑA, *Comentario Exegético al Código de derecho canónico*, t. II/2, Pamplona 1997, s. 1118-1121.

²⁹ Por. kan. 393; 492 § 1; 1279 § 1.

warunków: aby byli oni ekspertami w materii ekonomicznej i prawie cywilnym oraz aby odznaczali się prawością³⁰. Nie mogą być członkami diecezjalnej Rady do spraw ekonomicznych krewni lub powinowaci biskupa aż do czwartego stopnia włącznie. Członkowie wybierani są na okres pięciu lat. Po upływie tego okresu mogą być wybrani na kolejną kadencję³¹. Po upływie pięciu lat członkowie Rady nie tracą urzędu do czasu pisemnego zawiadomienia otrzymanego od biskupa diecezjalnego. W przypadku wakansu na stolicy biskupiej członkowie diecezjalnej Rady do spraw ekonomicznych nie tracą swego urzędu, więcej, mają w takich okolicznościach pewne funkcje specjalne³².

Ponieważ chodzi tu o urząd kościelny kurii diecezjalnej, powierzenie tego urzędu powinno być dokonany w formie pisemnej poprzez dekret podpisany przez biskupa i kanclerza. Członkowie rady powinni złożyć przyrzeczenie, że będą wiernie wypełniać swoje zadania oraz, że będą zachowywać tajemnicę w zakresie i w sposób oznaczony prawem lub przez biskupa³³.

W myśl tego co stwierdza kan. 228: „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa. Świeccy odznaczający się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością, są zdolni do tego, by jako biegli lub doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła”, członkami rady mogą być osoby świeckie. Pojawia się tu pytanie o wynagrodzenie tych osób. Nie ma jasnej odpowiedzi na tego rodzaju wątpliwość. Będzie to zależało od wielu spraw, m.in. od czasu jaki będą poświęcali temu zadaniu, kondycji finansowej diecezji, zachowując przy tym zawsze zasadę sprawiedliwości³⁴.

2.1.3. Zadania

Kodeks Prawa Kanonicznego precyzuje niektóre tylko zadania diecezjalnych Rad ekonomicznych, pozostawiając w tej materii pole manewru prawu partykularnemu.

³⁰ Por. kan. 492 § 1.

³¹ Por. kan. 492 §§ 2-3.

³² Por. kan. 186; 184 § 2; 423 § 2.

³³ Por. kan. 156; 471; 474.

³⁴ Por. kan. 231 § 2; 1286 § 2.

A. Przychody i wydatki

- a) Rada do spraw ekonomicznych ma za zadanie przygotowanie każdego roku, zgodnie ze wskazaniem biskupa diecezjalnego, zestawu przychodów i wydatków, przewidzianych w związku z zarządzeniem diecezji w roku następnym, oraz zatwierdzenia bilansu przychodów i rozchodów za rok ubiegły³⁵.
- b) Rada powinna określić w jaki sposób ekonom powinien administrować, pod wadzą biskupa, dobrami diecezjalnymi oraz powinna przyjąć od ekonoma z końcem roku wykaz przychodów i rozchodów³⁶.
- c) do Rady do spraw ekonomicznych należy sprawdzenie sprawozdań z zarządu jakichkolwiek dóbr kościelnych, które nie zostały zgodnie z prawem wyjęte spod władzy rządzenia biskupa³⁷.

B. Konieczność zgody Rady do spraw ekonomicznych

- a) biskup diecezjalny potrzebuje zgody Rady do spraw ekonomicznych dla podjęcia aktów nadzwyczajnego zarządzania. Do Konferencji Episkopatu zaś należy określenie, które z aktów należy zaliczyć do takiego sposobu zarządzania³⁸.
- b) potrzebuje także zgody Rady do spraw ekonomicznych przy alienacji dóbr jeśli ich wartość przewyższa najniższą sumę ustaloną przez Konferencję Episkopatu. Jeżeli natomiast sprawa dotyczy rzeczy kosztownych z racji artystycznych czy historycznych lub jeśli ich wartość przekracza najwyższą sumę, to wtedy do ważności alienacji potrzebne jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej³⁹.
- c) takiego samego zezwolenia jak wcześniej potrzebuje biskup diecezjalny do alienacji dóbr ruchomych czy nieruchomości publicznych osób prawnych podległych jego władzy⁴⁰.

C. Konieczność wysłuchania zdania Rady do spraw ekonomicznych

- a) biskup diecezjalny powinien wysłuchać Rady do spraw ekonomicznych (oraz kolegium konsultorów) przy ustanowieniu ekonoma oraz przy jego usunięciu w czasie trwania jego kadencji, zawsze przy zaistnieniu ważnej przyczyny⁴¹.

³⁵ Por. kan. 493.

³⁶ Por. kan. 249 § 3 i § 4.

³⁷ Por. kan. 1287 § 1.

³⁸ Por. kan. 1277.

³⁹ Por. kan. 1292 § 1 i § 2.

⁴⁰ Por. *tamże*.

⁴¹ Por. kan. 494 § 1 i § 2.

- b) biskup diecezjalny powinien także wysłuchać zdania Rady do spraw ekonomicznych (i rady kapłańskiej) zanim nałoży na publiczne osoby prawne podległe jego władzy umiarkowany podatek, proporcjonalny do ich dochodów w celu pokrycia potrzeb diecezjalnych⁴².
- c) akty dotyczące zarządu o większym znaczeniu ze względu na materialny stan diecezji wymagają również wysłuchania przez biskupa zdania Rady do spraw ekonomicznych (i kolegium konsultorów)⁴³.
- d) biskup powinien wysłuchać Rady przed określeniem, które akty należy uznać za nadzwyczajne zarządzanie dla osób prawnych będących pod jego władzą⁴⁴.
- e) zanim biskup ulokuje pieniądze i dobra stałe na korzyść fundacji lub je zredukuje winien wysłuchać zdania swojej Rady do spraw ekonomicznych⁴⁵.

D. Inne zadania rady

Do Rady do spraw ekonomicznych należy wybór nowego ekonoma diecezjalnego, gdy w przypadku wakansu stolicy biskupiej na urząd Administratora diecezji został powołany dotychczasowy ekonom⁴⁶.

Oprócz zadań jakie wyznaczają Radzie ekonomicznej prawo powszechne, należy zwrócić uwagę na te, wyznaczone przez prawo partykularne pamiętając o tym, że zasadniczą funkcją Rady jest doradzanie i kontrola, a nie właściwe zarządzanie, co jest własną funkcją ekonomy⁴⁷.

2.2. Normy partykularne

Według tego, o czym dotychczas była mowa, należy uznać za konieczne, aby normy partykularne promulgowane przez biskupa dla swojej diecezji określały w sposób bardziej szczegółowy niektóre aspekty dotyczące ustanowienia, członków i zadań Rady do spraw ekonomicznych.

Normy partykularne dotyczące Rad do spraw ekonomicznych są zawarte w statutach tychże Rad. W nich obok zapisów prawa powszechnego, które już analizowaliśmy powinny się znaleźć także te, które określi biskup.

⁴² Por. kan. 1263.

⁴³ Por. kan. 1277.

⁴⁴ Por. kan. 1281 § 2.

⁴⁵ Por. kan. 1305; 1310 § 2.

⁴⁶ Por. kan. 423.

⁴⁷ Por. *Communicationes* 5 (1973) 228-229, *Communicationes* 9 (1977) 255, *Communicationes* 13 (1981) 126-128). A także kan. 492-494.

W pierwszym rządzie należy uściślić, czy Radzie będzie przewodniczył na sposób stały biskup czy jego delegat, jeśli ten drugi, to kto nim będzie. Ważną rzeczą będzie określenie liczby członków Rady, ich kwalifikacje oraz sposób w jaki się ich desygnuje. Można by określić zakres pewnych konsultacji, jakie winien przeprowadzić biskup przed desygnowaniem członków Rady do spraw ekonomicznych, np. takich gremiów jak: rada kapłańska, kolegium konsultorów czy rada duszpasterska.

Co do zadań Rady, to należałoby ustalić terminy składania zestawu przychodów i rozchodów oraz zatwierdzenia bilansu za rok miniony. Prawo partykularne winno także zawierać zapisy co do częstotliwości i sposobu spotkań Rady do spraw ekonomicznych a także jej funkcjonowania i przechowywania akt.

3. Rada do spraw ekonomicznych w parafii

Rada do spraw ekonomicznych w parafii, podobnie jak diecezjalna Rada ekonomiczna, nie jest nowym tworem, ale ma swój pierwowzór w tzw. Radzie fabrycznej (*concilium fabricae*). Te rady mogli tworzyć członkowie powoływani przez Ordynariusza lub jego delegata. Ich kompetencja ograniczała się do zarządzania dobrami związanymi ze świątynią parafialną i realizowanym w niej kultem⁴⁸.

W Schemacie Kodeksu z 1977 r. nie było żadnego odniesienia do tego rodzaju Rady. Na spotkaniu 14 maja 1980 r. z *coetus De Populo Dei* wyodrębniono jeden kanon, który nakazywał utworzenie parafialnej Rady ekonomicznej o ile wymagają tego okoliczności. Celem tejże Rady miało być zarządzanie, razem z proboszczem, dobrami parafialnymi⁴⁹.

3.1. Norm ogólne

Ostatecznie Kodeks nakazuje obligatoryjne utworzenie parafialnej Rady do spraw ekonomicznych. W porównaniu ze Schematem z 1980 r. zmienił się cel owej Rady. Rada nie zarządza razem z proboszczem dobrami parafialnymi, lecz pomaga proboszczowi w tych zadaniach. Jest to istotna różnica. Chodzi o jeden tylko kanon, który odnosi się do sposobu utworzenia,

⁴⁸ Por. kan. 1183 KPK 1917.

⁴⁹ Por. *Communicationes* 13 (1981) 307-308.

członków oraz zadań Rady, odwołując się do norm biskupa, który w tej materii może promulgować przepisy⁵⁰.

3.1.1. Utworzenie

Norma ogólna wskazuje, że Rada do spraw ekonomicznych w parafii jest obligatoryjna. Funkcji Rady nie można powierzyć dwóm tylko radnym, ale powinna ukonstytuować się Rada jako taka.

3.1.2. Członkowie

Co do powoływania członków parafialnej Rady do spraw ekonomicznych, norma ogólna odwołuje się w tej sprawie do przepisów wydanych przez biskupa dla swojej diecezji.

3.1.3. Zadania

Rada do spraw ekonomicznych w parafii powinna pomagać proboszczowi w zarządzaniu dobrami parafialnymi. Norma ogólna nie rozstrzyga w jaki sposób powinna wyglądać owa pomoc⁵¹.

Nie brak było autorów, którzy dyskutowali, czy chodzi o Radę doradczą czy też o zwykłą komisję, która doradza proboszczowi w zarządzaniu dobrami parafialnymi. Wydaje się, że chodzi tu o bezużyteczną dyskusję, ponieważ norma ogólna jest jasna. W pierwszej propozycji, o której wspominaliśmy chodziło o Radę obdarzoną władzą administrowania. W końcowej redakcji kanonu chodzi jednak o Radę, która pomaga proboszczowi w zarządzaniu dobrami parafialnymi. Do norm partykularnych należy ustalenie na czym ta pomoc będzie polegała⁵².

3.2. Normy partykularne

Biskup diecezjalny powinien określić i uściślić z większymi szczegółami normy ogólne. W tym celu potrzebuje doradztwa zarówno z punktu widzenia pastoralnego jak i ekonomicznego. Dlatego wskazane jest, by zanim promulguje normy diecezjalne dotyczące parafialnych Rad ekonomicznych, zasięgną zdania rady kapłańskiej, kolegium konsultorów czy diecezjalnej Rady ekonomicznej.

⁵⁰ Por. kan. 537.

⁵¹ Kan. 537 odsyła do kan. 532, który z kolei odwołuje się do kan. 1281-1288.

⁵² Por. F. Aznar GIL, *La administración de los bienes temporales de la parroquia, w: La parroquia desde el nuevo derecho canonico, X Jornadas de la Asociación Española de Canonistas, Madrid 18-20 abril 1990, Salamanca 1991, ss. 177-179.*

3.2.1. Utworzenie

Normy diecezjalne okazują się użyteczne w określeniu relacji między radą duszpasterską i ekonomiczną w parafii. Chodzi tu o dwie różne rady. Każda z nich ma własny cel: pomoc w rozwoju aktywności pastoralnej w jednym przypadku oraz pomoc proboszczowi w zarządzaniu dobrami parafialnymi, w drugim. Pierwszą z nich tworzy się, jeżeli zdaniem biskupa jest to pożyteczne, podczas gdy druga musi być obowiązkowo utworzona w każdej parafii⁵³.

Podczas redakcji Kodeksu twórcy doszli do wniosku, że nie ma potrzeby tworzenia norm dotyczących wzajemnej relacji tych dwóch rad, gdyż chodzi o dwa różne organy⁵⁴. Nie ma jednak wątpliwości, że jest między nimi pewna zależność. Kwestie ekonomiczne mają także aspekt pastoralny i z tego punktu widzenia stanowią przedmiot zainteresowania obydwu rad. Stąd niektórzy sugerują obecność niektórych członków Rady do spraw ekonomicznych w radzie duszpasterskiej. Nie brak i takich głosów, które sugerują aby cała parafialna Rada do spraw ekonomicznych funkcjonowała jako podkomisja rady duszpasterskiej⁵⁵.

3.2.2. Członkowie

Normy diecezjalne mogą uczynić wkład w sprecyzowanie odnośnie członków parafialnych Rad ekonomicznych. Ważne jest określenie, czy np. powinni przynależeć oni do parafii, a więc czy chodzi o element przynależności terytorialnej czy może o szczególnie aktywny udział w jej życiu. Ważne jest także określenie czy proboszcz zanim powoła członków Rady powinien to konsultować np. z radą duszpasterską czy innym organem parafialnym. Należałoby określić czas na jaki powołuje się członków Rady. W relacji z normami dotyczącymi diecezjalnej rady ekonomicznej należałoby zakazać udziału w radzie parafialnej członków najbliższej rodziny proboszcza do czwartego stopnia włącznie⁵⁶.

3.2.3. Zadania

Co do zadań parafialnej Rady ekonomicznej można posłużyć się tutaj modelem diecezjalnej Rady ekonomicznej. Normy diecezjalne powin-

⁵³ Por. kan. 536; 537.

⁵⁴ Por. *Communicationes* 14 (1982) 226.

⁵⁵ Por. D. Le TORNEAU, *Les conseils pour les affaires économiques: origine, nature, Il Diritto Ecclesiastico* 99 (1988) 609-627.

⁵⁶ Por. kan. 492 § 3.

ny zobowiązać parafialną Radę ekonomiczną do przygotowania wydatków jakie czekają parafię, przewidując jej przychody.

Widząc ograniczenia przypisane przez prawo biskupowi diecezjalnemu, który nie może ważne realizować aktów nadzwyczajnego zarządzania bez liczenia się ze zdaniem swojej Rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów, wydaje się właściwe wydanie podobnych norm dla wykonywania aktów nadzwyczajnego zarządzania przez proboszcza.

Możliwe jest, np. zobowiązanie proboszcza zanim ten poprosi ordynariusza miejsca o pisemną licencję potrzebną do ważnego realizowania aktów zarządzania nadzwyczajnego, aby dołączył do prośby, na osobnej stronie, opinię parafialnej Rady ekonomicznej wraz z podpisami jej członków⁵⁷. Biskup diecezjalny powinien określić jakie akty zarządzania w parafii należy uznać za nadzwyczajne. Gdyby nie wydał takich norm wówczas mielibyśmy do czynienia z sytuacją wręcz absurdalną: oto biskup miałby więcej ograniczeń niż proboszcz w realizowaniu aktów zarządzania⁵⁸.

Parafialna Rada ekonomiczna powinna przygotować sprawozdanie, które proboszcz powinien przedstawić wiernym⁵⁹.

Można więc powiedzieć, że Rada ekonomiczna pomaga proboszczowi w zarządzaniu majątkiem parafialnym w zależności od biskupa diecezjalnego, a w szczególności czuwa nad całością inwentarza kościelnego i beneficjalnego, zwłaszcza przy zmianie na stanowisku proboszcza; służy proboszczowi pomocą przy wykonywaniu podjętych zadań jak np. budowa nowych czy remont starych obiektów kościelnych, pomoc w zdobywaniu i pozyskiwaniu środków finansowych; służy radą w ocenie inicjatyw oraz projektów wnoszonych pod obrady, opiniując ich celowość i możliwości realizacyjne; informuje parafian, zwłaszcza w swoim środowisku, o potrzebach i zamierzeniach inwestycyjnych parafii oraz informuje proboszcza o społecznym odbiorze tych zamierzeń wśród parafian; opiniuje warunki pracy i płacy stałych i czasowych pracowników kościelnych angażowanych przez proboszcza.

⁵⁷ Por. kan. 1281.

⁵⁸ Por. kan. 1277; 1281 § 1 i § 2.

⁵⁹ Por. kan. 1287 § 2.

4. Inne rady do spraw ekonomicznych

Jak zauważyliśmy, wszystkie osoby prawne powinny posiadać Radę ekonomiczną lub przynajmniej dwóch doradców, którzy pomagają w zarządzaniu i wypełnianiu zadań przewidzianych w statutach. Biskup diecezjalny powinien dopilnować, by statuty wszystkich osób prawnych podległych jego władzy posiadały zapisy co do ustanowienia i sposobu działania Rad do spraw ekonomicznych.

Zatrzymajmy się na niektórych osobach prawnych ustanowionych czy to na mocy samego przepisu prawa czy przez specjalne przyznanie kompetentnej władzy⁶⁰.

Spójrzmy najpierw na Seminarium, które są publicznymi osobami prawnymi ustanowionymi na mocy przepisu prawa. Rektor reprezentuje Seminarium Duchowne we wszystkich sprawach i jest jego zarządcą, chyba że w jakimś szczególnym przypadku kompetentna władza uzna coś innego⁶¹. To oznacza, że rektor powinien posiadać Radę ekonomiczną lub przynajmniej dwóch doradców, którzy pomagają mu w funkcjonowaniu Seminarium zgodnie z przepisami statutów. To oznacza też, że Seminarium winno posiadać własną administrację, zarząd, autonomiczny od zarządu diecezjalnego, chociaż w pewnym sensie zależny od niego gdyż Seminarium nie może liczyć na własne środki finansowe.

Warto zwrócić także uwagę na szkoły, szczególnie zaś na szkoły parafialne. Z kanonicznego punktu widzenia szkoły parafialne jak i inne placówki edukacyjne mogą być erygowane jako publiczne osoby prawne. Zarządcy szkół czy innych struktur edukacyjnych w diecezji powinni posiadać Radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców.

W przypadku gdy szkoła parafialna jest połączona z parafią, tzn. nie tworzy innej osobowości prawnej niż parafia, to parafialna Rada ekonomiczna powinna zająć się sprawami ekonomicznymi szkoły. W przypadku gdy szkoła posiada osobowość prawną różną od tej jaką posiada parafia, powinna wówczas posiadać własną Radę ekonomiczną lub dwóch doradców.

Do biskupa diecezjalnego należy rozstrzygnięcie, która z dwóch form będzie adekwatna w celu dobrego i skutecznego zarządzania szkołą czy inną placówką edukacyjną.

Na koniec zatrzymajmy się nad różnymi agendami diecezjalnymi takimi jak rada kapłańska, rada duszpasterska, referaty katechetyczne, mło-

⁶⁰ Por. kan. 114 § 1.

⁶¹ Por. kan. 238 § 2.

dzieżowe, misyjne, rodzinne. Warto wspomnieć także o Caritas. Wszystkie wspomniane instytucje diecezjalne mogą obracać środkami materialnymi, aby realizować swoje cele. Zakres środków jakimi dysponują powinien określać potrzebę utworzenia Rady ekonomicznej. Trzeba pamiętać o tym, że w przypadku posiadania przez którąś z tych instytucji osobowości prawnej, konieczne jest utworzenie Rady do spraw ekonomicznych.

Wypadałoby, aby biskup diecezjalny sporządził listę wszystkich zarządców podległych jego władzy, którzy mają co roku obowiązek składania sprawozdania z zarządu podlegającymi im osobami prawnymi. W ten sposób będzie on mógł, za pośrednictwem odpowiednich instytucji, w adekwatny sposób stać na straży wiernego wypełniania ich obowiązków⁶².

Zakończenie

Reasumując dotychczasowe dywagacje, warto w pierwszym rzędzie stwierdzić, że ustawodawca przywiązuje wielką wagę do Rad ekonomicznych, obligując wszystkie osoby prawne do ich posiadania. Warto zauważyć także, iż ustawodawca powszechny zbytnio nie zatrzymuje się nad szczegółami dotyczącymi utworzeniem, liczbą, członkami czy zadaniami diecezjalnych oraz parafialnych Rad ekonomicznych. Pozostawia te kwestie ustawodawstwu partykularnemu. Rada do spraw ekonomicznych (*consilium a rebus oeconomicis*) jest organem opiniodawczym biskupa diecezjalnego w odniesieniu do spraw majątkowych diecezji i proboszcza w odniesieniu do spraw majątkowych parafii. Idąc za radą postanowień Soboru Watykańskiego II, Rada do spraw ekonomicznych jest organizmem, w którym może urzeczywistniać się aktywna rola świeckich w życiu i działalności Kościoła. W tym też może wyrażać się zasada współodpowiedzialności.

⁶² Por. kan. 1287 § 1.

LA DIMENSIÓN CONSULTATIVA DEL CONSEJO DE LOS ASUNTOS ECONÓMICOS EN EL CÓDIGO DE JUAN PABLO II

RESUMEN

Código del Derecho Canónico del 1983 exige del obispo la creación en cada diócesis Consejo económico. Al frente del dicho Consejo se situa el obispo o su delegado. El obispo diocesano debería instituir en su diócesis también al ecónomo, quien debe ser verdadero périto en asuntos administrativos y honesto. Su deber es administrar los bienes temporales de la diócesis de manera mencionada por el Consejo económico diocesano.

Código de Juan Pablo II obliga la institución del Consejo económico en cada parroquia. Su tarea existe en ayudar al parroco en la administración de los bienes temporales de la parroquia. Las normas generales no nos dicen mucho sobre el Consejo económico parroquial. El legislador deja los asuntos peculiares en esta materia a la legislación particular.

A parte del Consejo económico parroquial y diocesano existen también dichos consejos en otras instituciones que gozan de la personalidad jurídica p.ej. el Seminario, los centros educativos u otras agendas de la Curia diocesana.